

Helena Kekkonen

Rauhankasvatustyötä käytännössä

Kekkonen, Helena. 1981. Rauhankasvatustyötä käytännössä. Aikuiskasvatus 1, 2, 64—67. — Artikkelissa tarkastellaan rauhankasvatustyötä vuosittain Suomessa pidetyn "Meeting in Finland"-seminaarin kokemusten pohjalta. Rauhankasvatuksen perustan muodostavat useat Unescon suositukset ja rauhantutkijoiden esittämä näkemys positiivisesta rauhasta. Artikkelissa kuvataan rauhankasvatuksen tavoitteita ja menetelmiä sekä kansainvälistä rauhankasvatusverkostoa.

1. "Meeting in Finland"-seminaari

Kansainvälinen tapaaminen, "Meeting in Finland"-seminaari, on järjestetty Suomessa jo 13:nä vuotena. Seminaarin tarkoituksena on ollut alunperin edistää kansainvälistä ymmärtämystä ja yhteistyötä Euroopan maiden aikuiskasvattajien välillä. Kokoontuminen on koettu tärkeäksi ja aikuiskasvattajia ympäri maailman on vuosi vuodelta yhä suuremmin joukoin osallistunut seminaariin. Mukana on ollut johtavia aikuiskasvatuksen suunnittelijoita, yliopistojen opettajia, tutkijoita ja käytännön työntekijöitä Uutta Seelantia, Fidji-saaria, Japania ja Costa-Ricaa myöten. "Meeting in Finland"-seminaarista on myös kirjoitettu useita kertoja kansainvälisissä julkaisuissa, mm. Unescon "Adult Education Information Notes"-lehdessä, ICAE:n julkaisussa "Convergence", sekä viimeksi USA:n Aikuiskasvatusliiton aikakauslehdessä¹⁾.

Käytäntö on osoittanut, että keskinäinen ymmärtäminen ei ole itsestään selvää: rajoituksena ovat erilaiset kielet ja kommunikaatiotavat, erilaiset asenteet, arvojärjestelmät ja kulttuurikäsitteet. On tarvittu perusteellista yhdessäoloa, laajaa keskustelua sekä tietojen ja kokemusten vaihtoa avoimessa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä.

70-luvun puolivälissä "Meeting in Finland"-seminaarille asetetut tavoitteet laajenivat. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen jälkeen todettiin, että Suomella on erityisase-ma maailman aikuiskasvattajien kohtauspaikkana: yhtä hyvin idästä kuin lännestä, pohjoisesta ja etelästä tuleville. Seminaarin ohjelmassa on tästä lähtien ollut mukana **rauhankasvatusteema**, minkä käsittely on jatkuvasti todettu erittäin hyödylliseksi ja antoisaksi. Maailmantilanteen kiristymisen myötä aikuiskasvattajien merkitys rauhankasvatuksen toteuttajina on käynyt yhä ilmeisemmäksi. "Meeting" on nykyisellään eräs harvoista maailmanlaajuisista foorumeista työssä rauhan- ja aikuiskas-

vatuksen yhdistämiseksi sekä uusien luovien ratkaisujen etsimisessä rauhankasvatuksen toteuttamiseen.

Vuoden 1981 ”Meeting in Finland” -seminaari pidettiin Murikassa 11.—16.6. Sen teemana oli ”Aikuiskasvatus kansainvälistyvässä maailmassa”. Lähtökohdaksi valittiin Unescon suositus ”Aikuiskasvatuksen kehittämisestä” vuodelta 1976 sekä erityisesti sen rauhan- ja kansainvälisyyskasvatuksen kysymykset. Tavoitteena oli paitsi tarkastella mainitun suosituksen yleisiä periaatteita, perehtyä kahden ensimmäisen tavoitelauseelman aikuiskasvattajille asettamiin velvoitteisiin sekä koota kokemuksia jo toteutetusta rauhankasvatuksesta eri maissa. Seminaari, johon tällä kertaa otti osaa 66 aikuiskasvattajaa 19 maasta, rakentui luento- ja runsaan ryhmätyöskentelyn varaan.

Seminaarissa todettiin, että rauhankasvatuksen tavoitteista ja sisällöstä ei olla vielä maailman eri puolilla täysin yksimielisiä. Rauhankasvatuksen painopiste länsimaissa on kansainvälisen ymmärtämyksen ja yhteistyön kehittämisessä, kun taas sosialistiset maat katsovat rauhankasvatuksen tavoitteiden toteutuvan peruskasvatuksessa, jonka päämääränä on kasvattaa nuoriso humanismiin, rauhaan ja tasa-arvoisuuteen. Kehitysmaissa puolestaan nähdään rauhankasvatus kasvatuksena epäoikeudenmukaisuuksien toteamiseen yhteiskunnassa ja työhön niiden vähentämiseksi tai poistamiseksi. Unescon suositusten mukaista, kokonaisvaltaista rauhankasvatusta toteutettaneen tuskin vielä yhdessäkään valtiossa.

Seuraavassa esitän yhteenvedonomaaisesti ja ”Meetingin” keskustelujen pohjalta näemykseni rauhankasvatuksesta, sen tavoitteista ja toteuttamismenetelmistä.

2. Rauhankasvatus

2.1. Tavoitteet

Rauhankasvatuksen lähtökohdana voidaan pitää rauhantilan määrittämistä. Rauha ei tarkoita ainoastaan sodan ja aseellisen väkivallan puuttumista. Tavoitteena on rauhantutkijoiden esittämä ns. **positiivinen rauha**, mikä merkitsee myös rakenteellisen, ns. piiloväkivallan, poissulkemista yhteiskunnasta. Rauhan maailmassa ei voi olla toisten ihmisten alistamista tai heikompien hyväksikäyttöä vahvempien eduksi, ei myöskään vähemmistöjen syrjintää, rotusortoa, nälänhätää toisilla samaan aikaan kun toiset elävät yltäkülläisyydessä tms. Rauhantilaan pääsemiseksi on maailmassa nykyään vallitsevat suuret epäoikeuden-

mukaisuudet sekä kansojen sisällä että niiden välillä poistettava. Rauha on myös käsitettävä kaikille yhteiseksi: ei ole olemassa erilaista rauhaa rikkaille tai köyhille, mustille tai valkoisille, Idän tai Lännen kansoille, Pohjoiselle tai Etelälle. Pyrkimyksenä tulee olla maailmanlaajuisen rauhantilan saavuttaminen.

Edellisestä seuraa, että myös rauhankasvatuksen tavoitteiden tulee olla kaikkien kansojen hyväksyttävissä. Unescon suositukset ovat tällaisia yhteisesti hyväksytyjä sopimuksia. Rauhankasvatuksen perusta löytyy sekä Unescon suosituksesta ”Kasvatus kansainväliseen ymmärtämykseen, yhteistyöhön ja rauhaan sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien opetus” vuodelta 1974, sekä ”Aikuiskasvatuksen kehittämisestä” koskevasta suosituksesta vuodelta 1976. Rauhankasvatuksen osalta jälkimmäinen rakentuu edellisen pohjalle ja jatkaa sitä erityisesti aikuisille tarkoitetuilta osilta.

Rauhankasvatuksen velvoitteet aikuiskasvattajille annetaan jälkimmäisen suosituksen ensimmäisissä tavoitelauseelmissa:

”Aikuiskasvatuksen tulisi osaltaan

- edistää työtä rauhan, kansainvälisen ymmärtämyksen ja yhteistyön hyväksi, sekä
- kehittää kykyä ymmärtää ja arvioida nykyajan suuria ongelmia ja yhteiskunnallisia muutoksia sekä osallistua aktiivisesti yhteiskunnan kehitykseen päämääränä yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus”

Näissä ilmenee rauhankasvatuksen — ja samalla koko suosituksen — keskeisin sanoma aikuiskasvatuksen suunnittelijoille ja aikuiskasvattajille: rauhan edistäminen on aikuiskasvatuksen välttämätön osa, ja toiseksi, aikuiskasvattajien omana velvollisuutena on perehtyä maailman epäkohtiin ja myös toimia aktiivisina kansalaisina niiden poistamiseksi. Yleisesti ottaen näitä asioita ei vielä ole tarpeeksi syvästi tiedostettu, mikä on myös estänyt muiden tavoitteiden toteuttamista.

2.2. Toteuttaminen

Aikuiskasvattajat ja opettajat perustelevat usein rauhankasvatuksen vähäisyyttä ajan puutteella, oppimateriaalin vähyydellä, riittämättömällä opettajakoulutuksella tai opiskelijoiden kiinnostumattomuudella. Kaikki mahdollisuudet ja perusedellytykset rauhankasvatukselle ovat kuitenkin olemassa. Suuri osa aikuiskasvattajista on saanut peruskoulutuksen aikuisdidaktiikassa, oppimateriaalia on yllin kyllin eri järjestöjen ja laitosten valmistamana (esim. Suomessa sivistysjärjestö, YK-liitto, Unicef, Rauhan- ja konfliktin tutkimuslaitos ja eri rauhanjärjestö), ja lähtökohdaksi

riittää aikuiskasvatustajan oma luovuus, rohkeus ja halu toteuttaa rauhankasvatusta.

Rauhankasvatuksen kiinnostavuus ja rikkaus on sen monimuotoisuudessa ja vaihtelevuudessa. Yhtenäistä rauhankasvatusmenetelmää ei kannata etsiäkään. Ongelmakeskeiset työtavat kuten esimerkiksi Freiren pedagogiikan tai projektiopetuksen käyttäminen, tarjoavat erinomaisia mahdollisuuksia aikuisten maailmankuvan laventamiseen ja oman aktiivisuuden herättämiseen rauhankasvatuksen tavoitteiden mukaisesti.

Rauhankasvatuksen sisällön osalta Unescon suosituksessa v. 1974 luetellaan yhteisesti hyväksytyt, välttämättömiksi katsottavat asiat, ja mainittu suositus käy täten aikuiskasvatustajan ensimmäisestä ohjekirjasta rauhankasvatuksessa. Alkuunpääsemiseksi tarvittaneen vain aikuiskasvatustajien koulutusta rauhankasvatuksen sisällön tiedostamiseksi, läpäisyperiaatteen ja ongelmakeskeisten työtapojen käyttöön innostamiseksi sekä tutustuttamiseksi positiivisiin esimerkkeihin, joita kaikkialla maailmassa rauhankasvatuksesta on saatu.

2.3. Aikuisopiskelijoiden aktivointi

Rauhankasvatus ei ole suosittu opiskelunaihe: monissa maissa ihmiset tuntevat ennakkoluuloja sen ”poliittisuutta” kohtaan tai katsovat rauhan ja sodan kysymysten kuuluvan toisille, ”korkeille päättäjille”. Rauhankasvatuksen laajamittaista toteutusta varten tarvitaan uusia keinoja ihmisten aktiivisuuden ja kiinnostuksen herättämiseksi.

Läpäisyperiaatteen käyttäminen opetustyössä siten, että kaikkiin aineisiin pyritään löytämään maailmanlaajuinen tarkastelutapa sekä tuomaan rauhankasvatuksen sisällöllisiä osia omaan aineeseen, soveltuu myös hyvin rauhankasvatuksen toteuttamiseen aikuiskasvatuksessa.

Läpäisyperiaatteen onnistunut käyttö on eräs vastaus. Kun päästään kapeista oppisisällöistä laajentamaan näkökulmaa omaan yhteiskuntaan ja koko maailmaan, saattaa se olla vain alku lisäkysymysten esittämiselle, jatkotietojen etsimiselle ja ”rauhankasvatuksen löytymiselle”. Varsinkin viime vuosien kiristynyt maailmanpoliittinen tilanne on aiheuttanut aikuisväestössä ahdistuneisuutta, jonka syytä ei osata täsmällisesti ilmaista. Näiden ilmiöiden monipuolinen analysointi tavoitteellisesti toteutettuna on osaltaan edistämässä rauhankasvatusta.

Vaikka ”rauhanseminaari” tai ”kansainvälisyyskurssi” eivät missään olekaan houkutelleet suuria joukkoja osallistumaan, on päivän-

kohtaisten kotimaisten tai kansainvälisten kysymysten esilleottaminen ollut suuren yleisön mielestä kiinnostavaa. Muun muassa meillä eräiden kansalais- ja työväenopistojen päivänpoliittiset kertaluennot — varsinkin jos esittäjänä on tunnettu nimi — ovat koonneet runsaasti kuulijoita. Tämän aktiivisuuden muuttaminen syventäviksi ja jatkuviksi opinnoiksi on kenties toinen kanava rauhanasioiden laventamiseksi laajempia joukkoja koskeviksi asioiksi. Tällöin tarvitaan opistojen johdon ja ”kertaluennointisijoiden” todella hyvää yhteistyötä ja pitkäjänteistä suunnittelua, jotta osallistujien kiinnostus saataisiin säilymään ja jopa lisääntymään.

Kolmannen mahdollisuuden kiinnostuksen viriämiseen rauhanasioihin tarjoaa **taiteiden käyttö** aktiivivana välineenä. Nekin ihmiset, jotka eivät välitä ”rauhankasvatuksesta”, saattavat tulla sankoin joukoin kuulemaan lauluyhtyeen esityksiä, katsomaan teatteria tai mahdollisesti kuuntelemaan vierailleavaa kirjailijaa/taiteilijaa. Jos heidän esityksissään on, muun ”taiteellisuuden” lisäksi, myös esimerkiksi ”sanoma” rauhasta, vertailua rauhaa ja/tai väkivaltaa käyttävien taiteiden välillä, konkreettisia esimerkkejä toisaalta syvällisestä, toisaalta kevyestä, pinnallisesta taiteesta, tai muuta kuulijoita herättävää ainesta, joka pakottaa ottamaan kantaa, esitysten perusteella löydetään opiskeluun halukkaita ryhmiä esim. projektimenetelmää käyttäen. Jo saatujen kokemusten mukaan mm. erilaiset filmsesitykset ovat erityisesti suurta yleisöä kiinnostavia, ja niiden pohjalta käydyt vilkkaat keskustelut ovat tuottaneet tuloksia keskustelu- tai opintoryhmien syntyessä ja jatkaessa työskentelyä omassa keskuudessaan. Vastavaanlaisina aktivaattoreina ovat toimineet illanvietot, juhlat tai teemapäivät, joiden ohjelma on suunniteltu nimenomaan jatkoon johtaviksi ja joiden taidepuoli on tarkoituksellisen virikkeellistä eikä vain yhden illan viihdytystä antavaa.

3. Kansainvälistä yhteistyötä: rauhankasvatusverkoston perustaminen

”Meeting” -seminaarin kenties arvokkaimpana tuloksena voitaneen pitää sekä yksimielisesti hyväksyttyä julkilausumaa että aloitetta maailmanlaajuisen rauhankasvatusverkoston perustamiseksi. Verkoston perustamisesta on alustavasti neuvoteltu ICAE:n (International Council for Adult Education) ja VSY:n (Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö) välillä. Tällöin todettiin ICAE:n yhteydessä toimivan jo

eräiden muidenkin lähes vastaavanlaisten projektien (esim. Participatory Research ym.). Lähtökohtana oli osanottajien yksimielinen mielipide siitä, että rauhantutkimuksen tuloksista tiedetään liian vähän, että rauhankasvatusta toteutetaan riittämättömästi, ja että nykyisessä maailmantilanteessa rauhankasvatus on aikuiskasvattajien ensisijainen tehtävä. Verkoston muodostavat aluksi asiasta kiinnostuneet yksilöjäsenet (mm. seminaarin osanottajat olivat tähän valmiit). Verkoston jäsenet voivat palvella toisiaan, yhteisöjään ja maitaan levittämällä verkoston muiden jäsenten kautta saatavaa aineistoa kuten tutkimustuloksia ja kokemuksia rauhankasvatuksesta, tietoa uusista aloitteista, opintomateriaaleista, rauhankirjallisuudesta ym. -taiteesta. Kokeemukset osoittavat, missä määrin myöhemmin on tarpeellista laajentaa toimintaa.

Työryhmissä määriteltiin rauhankasvatusverkoston muut tehtävät seuraavanlaisiksi:

- tehdä Unescon suosituksia v. 1974 ja 1976 tunnetuiksi omassa yhteisössään ja maassaan sekä edistää niiden tavoitteiden toteuttamista,
- edistää aseidenriisuntakasvatusta tärkeänä ja erittäin ajankohtaisena tehtävänä,
- järjestää vuosittain alueellisia (esim. pohjoismaisia, eurooppalaisia, afrikkalaisia jne) ja harvemmin maailmanlaajuisia rau-

hankasvatusseminaareja ja -symposiumeja, viimeainituista ensimmäinen yhdessä ICÆ:n kanssa kokouksen yhteydessä Pariisissa lokakuussa 1982,

- korostaa kaikin mahdollisin keinoin rauhankasvatuksen välttämättömyyttä aikuiskasvatuksessa ja aikuiskasvattajien suurta vastuuta sen toteuttamisessa.

Rauhankasvatusverkoston koordinaattorien (Suomessa tämän kirjoittajan) tulee omissa maissaan saada kollegeojensa apua, tukea ja ideoita yhteistyön kehittämiseksi, ja julkilausumaa tulisi levittää laajalti aikuiskasvattajien, tutkijoiden ja aikuiskasvatuksesta päättävien keskuuteen. Sen tulisi myös johtaa jatkotoimenpiteisiin aikuiskasvatuksen kentällä.

Seminaarin yhteiseksi motoksi haluaisin lopuksi soveltaa unkarilaisen runoilijan Ferenc Juhasz'in runoa muuttamalla siinä ainoastaan paria sanaa kasvattajille kohdistuviksi:

”Runoilija (kasvattaja) ei voi odottaa

kunnes maapallo hajoaa pirstaleiksi

kuin rikki mennyt saviruukku

Olen kyllin voimakas ja romanttinen (rohkea) julistamaan: runous (kasvatus) kykenee sitomaan pahan kädet.”

1) J. Roby Kidd: "Meeting in Finland", *Life-long Learning/The Adult Years*, 'Adult Education Association of the USA'. September 1980